

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

Rozdíly ve financování důchodového systému u OSVČ a zaměstnanců

Bakalářská práce

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: 6208R085 – Podniková ekonomika

Autor práce: **Petr Mikenda**
Vedoucí práce: Ing. Jan Ůhm, Ph.D.

The Differences in the Financing of the Pension Scheme for Self-employed Persons and Employees

Bachelor thesis

Study programme: B6208 – Economics and Management

Study branch: 6208R085 – Business Administration

Author: **Petr Mikenda**

Supervisor: Ing. Jan Öhm, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr Mikenda**
Osobní číslo: **E12000285**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**
Název tématu: **Rozdíly ve financování důchodového systému u OSVČ
a zaměstnanců**
Zadávající katedra: **Katedra ekonomické statistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Konstrukce důchodového systému
2. Porovnání vložených a v důchodovém věku vyplacených prostředků u OSVČ a zaměstnanců
3. Analýza vedlejších nákladů práce u OSVČ a zaměstnanců v zahraničí
4. Predikce vývoje systému, možné návrhy změn

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 30 normostran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

TOMEŠ, I. Sociální správa. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

VOSTATEK, J. Sociální a soukromé pojištění. Praha: Codex Bohemia, 1996.

ISBN 80-85963-21-3.

KREBS, V., et al. Sociální politika. 5. vyd. Praha: Wolter Kluwer, 2010.

ISBN 978-80-735-585-4.

CIPRA, T. Penze kvantitativní přístup. Praha: Ekopress, 2012.

ISBN 978-80-86929-87-3.

OECD. Pensions at a Glance 2013: OECD and G20 Indicators [online].

Paříž: OECD Publishing, ISBN 978-92-79-33750-5. Dostupné z:

http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/pensions-at-a-glance-2013_pension_glance-2013-en.

Elektronická databáze článků Pro Quest (knihovna.tul.cz).

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jan Öhm, Ph.D.

Katedra ekonomické statistiky

Konzultant bakalářské práce:

Ing. Jan Mačí

Katedra podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: 30. října 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. května 2017

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

Ing. Vladimíra Hovorková Valentová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. října 2015

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval svému bakalářskému vedoucímu Ing. Janu Öhmovi, Ph.D. a svému konzultantovi Ing. Janu Mačí, Ph.D. za podnětné připomínky, podporu a cenné rady poskytnuté při psaní této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou sociálního systému státu. Detailně se věnuje příspěvkům placených zaměstnanci a osobami výdělečně činnými do důchodového systému. Pokouší se najít jistou spravedlnost, respektive kvantifikovat rozdíly v placení příspěvků mezi těmito dvěma uvedenými skupinami. Práce se zabývá otázkou, zda stát vytváří relativně shodné podmínky a pravidla sociálních odvodů důchodového systému. Na závěr práce přináší výstupy v podobě možných návrhů.

Klíčová slova:

Důchodový systém, zaměstnanec, OSVČ, důchodová výměra, vedlejší náklady práce

Anotation

The Differences in the Financing of the Pension Scheme for Self-employed and Employees

Bachelor's thesis deals with the social system of the state . Details are dedicated to the contributions paid by employees and persons employed (the self-employed) to the pension system. It attempts to find some justice, or to quantify the differences in contributions between the two mentioned groups. The work deals with the question of whether a state of relatively equal conditions and rules of social contributions pension systém. Finally, the work provides outputs in the form of possible proposals.

Keywords:

The pension systém, employee, self-employed, retirement area, ancillary la bor costs

Obsah

Seznam ilustrací.....	11
Seznam tabulek.....	12
Seznam použitých zkratk	13
Úvod	14
1 Konstrukce důchodového systému.....	15
1.1 Historie důchodů	15
1.2 Důchodový systém v ČR	17
1.2.1 Druhy důchodů	18
1.3 Konstrukce důchodového systému	19
1.3.1 Konstrukce důchodů v ČR.....	20
2 Porovnání vložených a v důchodu vyplacených prostředků u OSVČ a zaměstnanců.....	22
2.1 Zaměstnanec	22
2.2 OSVČ	23
2.3 Výpočet starobního důchodu	24
2.4 Výhodnost systému	34
3 Vedlejší náklady práce u OSVČ a zaměstnanců v zahraničí	37
3.1 Dělení vedlejších nákladů práce	38
3.2 Sociální pojištění v Německu	38

3.3	Sociální pojištění v Polsku	39
3.4	Sociální pojištění na Slovensku	39
3.5	Sociální pojištění v Maďarsku	40
3.6	Zahraniční srovnání	40
4	Predikce vývoje systému, možné návrhy změn.....	42
	Závěr	45
	Seznam použité literatury	46
	Seznam příloh	49

Seznam ilustrací

Obrázek 1: Systém sociálního pojištění v České republice	17
Obrázek 2: Roční průměrné příspěvky do důchod. systému na jednotlivce	34
Obrázek 3: Saldo důchodového účtu	42
Obrázek 4: Věková struktura obyvatelstva ČR	53

Seznam tabulek

Tabulka 1: Dílčí data pro výpočet důchod. dávky z průměrného měsíčního výdělku	26
Tabulka 2: Dílčí data pro výpočet měsíční důchod. dávky z 1. decilu	28
Tabulka 3: Dílčí data pro výpočet měsíční důchod. dávky z 9. decilu	30
Tabulka 4: Dílčí data pro výpočet měsíční dávky z minimálního vym. zákl. OSVČ	32
Tabulka 5: Data určující výši vyměřovacího základu	35
Tabulka 6: Celkové příjmy OSČV a jejich výhodnost z pohledu vym. zákl.	36
Tabulka 7: Celkové příjem důchodového systému v ČR	36
Tabulka 8: Výše odvodů důchodového pojištění ve vybraných zemích	40
Tabulka 9: Vývoj paušálních výdajů v ČR	50
Tabulka 10: Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu	51
Tabulka 11: sazby pojistného sociální pojištění v ČR	52
Tabulka 12: Výše státní podpory penzijního připojištění	54

Seznam použitých zkratek

APS	Asociace penzijních společností
DČ	důchodová částka
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČSÚ	Český statistický úřad
KNVVZ	koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
OVZ	osobní vyměřovací základ
RVZ	roční vyměřovací základ
VZ	výpočtový základ

Úvod

V posledních letech je téma důchodových systémů neustále diskutováno na všech společenských úrovních. Vzhledem k současnému trendu stárnutí populace nejen v České republice, ale i v celé Evropě, jsou důchodové systémy pod neustálým tlakem. V České republice momentálně tvoří páteř důchodového systému průběžně financovaný systém. Tento systém funguje na principu mezigenerační solidarity. Jde o uspořádání, kdy ekonomicky aktivní lidé platí odvody na sociální příspěvky a z těchto prostředků jsou ihned vypláceny finanční částky současným lidem v důchodovém věku. Ze statistik ČSÚ vyplývá, že saldo důchodového účtu má v posledních letech zápornou bilanci. Sociální příspěvky na důchodové pojištění nestačí pokrýt výdaje na vyplacené důchodové částky.

V této bakalářské práci je zpracováno téma příspěvků finančních odvodů do důchodového systému u dvou největších skupin přispěvovatelů. Jsou to zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ). Porovnávání těchto dvou skupin není vůbec jednoduché. Každá skupina má svá specifika a mnoho ovlivňujících faktorů, dle kterých se ekonomicky aktivní lidé rozhodují při výběru své obživy.

Zdroje informací se opírají o českou legislativu. Statistické údaje jsou čerpány z ČSÚ, ČSSZ a OECD. Vzhledem zaměření práce je čerpáno ze zajímavých publikací prof. Ing. Jaroslava Vostatka, CSc. a prof. Ing. Vojtěcha Krebse, CSc.

Cílem této práce je pomocí logicko-syntetické analýzy a komparace kvantifikovat rozdíly, potažmo objasnit shodné podmínky a pravidla v sociálních odvodech mezi zaměstnanci a OSVČ.

Teoretická část se věnuje historickému vývoji důchodových systémů, jejich konstrukcí a schémat. Praktická část se pokouší detailně rozebrat dílčí prvky příspěvků jednotlivých zástupců obou výše zmíněných skupin. Kolik bude jednotlivec přispívat a kolik bude ve stáří čerpat finančních prostředků ze systému. Na závěr je popsán možný vývoj systému a navrženo několik změn.

1 Konstrukce důchodového systému

S rozvojem moderní civilizace a lidských práv se vyvíjelo i sociální pojištění. V této kapitole si tak krátce popíšeme vývoj důchodových systémů až po současnost.

1.1 Historie důchodů

První zmínky o předchůdcích dnešních moderních důchodů se objevují v období otrokářské společnosti, kde bylo nutné předcházet k nepředvídatelným ztrátám na majetcích či životech. V té době byly rozšířeny dva typy pojištění:

- vzájemné přebírání rizika v rámci korporací nebo společenství (vzájemnostní pojištění),
- smluvní přebírání rizika na komerčních principech (komerční pojištění).

Nejvýznamnější pojištění bylo v té době pojištění v profesionálních organizacích (obchodníci, řemeslníci). V těchto spolcích byly organizovány osoby se shodnými ekonomickými zájmy. Předmětem pojistné ochrany byly např. dopravní prostředky nebo zboží. K těmto organizacím patřila Starořecká sdružení obchodníků, většinou majitelé lodí převážející zboží, nebo skupiny účastníků obchodních karavan, jejichž společným zájmem byla ochrana majetku či převáženého zboží. V rámci tohoto uskupení se lidé domlouvali na společných úhradách zboží nebo dopravních prostředků (lodí popřípadě velbloudů). Dalšími skupinami jako byly např. cechy nebo bratrstva se jednalo o zabezpečení v době nemoci, vážného úrazu či úmrtí člena. Nejblíže povahou k dnešním starobním důchodům byla možnost kupování doživotní renty, této vymoženosti využívali převážně movitější skupiny lidí.¹

S dalším pozvolným rozvojem vzájemnostního pojištění, které ovlivňovalo kulturu lidí, se začaly vymezovat skupiny lidí, kterým tyto trendy ne úplně vyhovovaly. Největší obavy z tohoto směru vývoje, měla církve. Pojištění konkrétně přispívalo ke změně vlivu církve

¹ VOSTATEK, J., Sociální a soukromé pojištění. Codex Bohemia, 1996, s. 13, 14. ISBN 80-85963-21-3

na obyvatelstvo a jeho myšlení, neboť pojistná plnění mírnily následky božího trestu a dle výkladu církve se obracelo proti Bohu.²

Dalším předobrazem dnešního důchodového systému byly tzv. „tontiny“. Výraz tontina je odvozen od italského lékaře L. Tontiho (1630 – 1695), který žil ve Francii. Tento lékař zavedl produkt pro vylepšení francouzských státních financí. Jednalo se v podstatě o státní půjčku, kde věřitelé dostávali každý rok stanovený obnos (úrok) k objemu složeného kapitálu. Tímto způsobem vykonstruovaná doživotní renta s věkem rostla vzhledem k vymírání věřitelů. Určitě tento systém nebyl úplně ideální, měl své zápory, ale přispěl k dalšímu vývoji pojištění.³

S dalším rozvojem hospodářství a ekonomiky států se v 19. a 20. století vytvořily charakteristické systémy sociálního zabezpečení. Na tomto základě se rozvinuly dva základní historické modely:

- model sociálního pojištění,
- model sociální pomoci.

Model sociálního pojištění, nazývaný též Bismarckův model, zavedený v 80. letech 19. století v Německu, dále používaný v Rakousku a ostatních zemích Evropy, je systém, který využívá silně zapojení státu spolu s konzervativním vedením ekonomiky státu. V jeho rámci je výše důchodu přímo závislá na výši zaplaceného pojistného a je stanovena zpravidla určitým procentem z průměrného výdělku za poměrně dlouhé období. Tento důchod má charakter náhrady mzdy při vzniku pojistné události. Sociální pojištění je odděleno od státního rozpočtu, tento model vylučuje použití systému státního zaopatření, avšak nemusí odmítat nárok na sociální pomoc, pro ty osoby, které nepřispívají do systému sociálního pojištění.

Dalším způsobem pojištění byl model sociální pomoci, který se používal v zemích s liberální hospodářskou a sociální politikou. Jednalo se o model, kde sociální zabezpečení

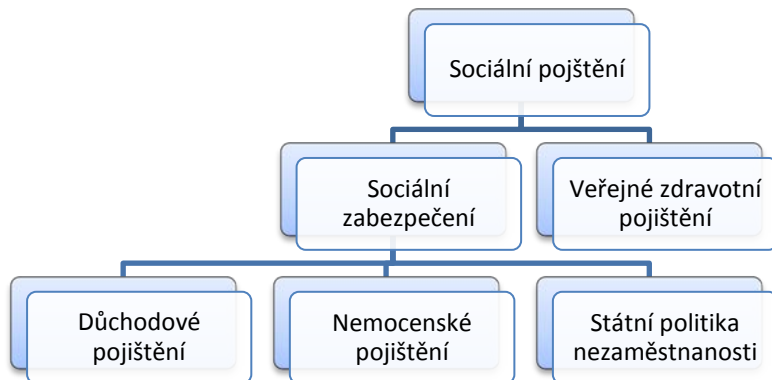
² VOSTATEK, J., Sociální a soukromé pojištění. Codex Bohemia, 1996, s. 14. ISBN 80-85963-21-3

³ Tamtéž, s. 18

bylo omezeno na nezbytné minimum, pro obyvatele zjevně potřebné. Důsledné používání této metody nese minimální náklady na veřejné výdaje na sociální zabezpečení. Model byl používán ve skandinávských zemích na přelomu 19. a 20. století. V dalším vývoji byl původně tento sociální model přetransformován na model státního zaopatření, kde byly vypláceny dávky ve stejné výši. Jedná se o systém založený na myšlenkách lorda W. Beveridgeho. Důchody byly v tomto modelu určovány jednotnou sumou, s ohledem či bez na celkovou dobu pojištění. Hodnota důchodů bývala pravidelně upravována podle růstu cen. Dále takto vyplácené důchody nebyly rozlišovány a zde je počítáno v rámci diferenciací se zapojením připojišťovacích penzijních systémů. Tímto způsobem vykonstruovaný důchod nese znaky sociálních dávek vyplácených při vzniku pojistných událostí.⁴

1.2 Důchodový systém v ČR

V ČR patří důchodové pojištění do systému sociálního pojištění. To tvoří jednu podskupinu celého systému (obr. 1)

Obrázek 1 Systém sociálního pojištění v ČR

Zdroj: VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., Daňový systém 2012, s. 146

Základní funkcí důchodového pojištění je zabezpečit všechny vzniklé situace dlouhodobého ohrožení sociální události, při které může dojít ke ztrátě výdělku.

⁴ VOSTATEK, J., Sociální a soukromé pojištění. Codex Bohemia, 1996, s. 80 – 84. ISBN 80-85963-21-3

Průběžný penzijní systém, v ČR označovaný jako první pilíř, je založen na několika principech:

- princip solidarity (solidárnost mezi vysokopříjmovými a nízkopříjmovými osobami, mezi ekonomicky aktivními osobami a důchodci),
- princip průběžného financování (z vybraného pojistného se rovnou vyplácí důchody, nevytváří se fondy),
- účast prakticky všech ekonomicky aktivních osob na důchodovém pojištění,
- povinná účast na důchodovém pojištění,
- princip jednotné úpravy pro všechny pojištěnce,
- obligatornost dávek a jejich garance státem,
- placení stanoveného pojistného,
- široký okruh náhradních dob pojištění,
- zajištění soudní ochrany.⁵

1.2.1 Druhy důchodů

Česká republika rozeznává šest druhů důchodů, poskytovaných z důchodového pojištění, rozdělených do dvou skupin, na přímé

- a) starobní,
- b) plné invalidní a
- c) částečné invalidní,

na pozůstalostní

- a) vdovské,
- b) vdovecké a

⁵ CIPRA, T. *Penze: kvantitativní přístup*. Ekopress, 2012, s. 308. ISBN 978-80-735-585-4

c) sirotčí.

Z tohoto přehledu je zřejmé, že se lze připravit na jedinou událost a to je odchod do starobního důchodu. Člověk se na tuto událost může připravit, přibližně ví, kdy k tomu dojde a jakou výši důchodu bude pobírat, což je z pohledu očekávané události jistě pozitivní.⁶

1.3 Konstrukce důchodového systému

Konstrukcí je myšleno výše částky vyplácené v důchodovém věku obyvatel. V konstrukci starobního důchodu se uplatňují tři základní konstrukce dávek sociálního zabezpečení a jejich kombinace. Starobní důchod, dle Vostatka je stanovován těmito způsoby:

- *„pevnou částkou, tj. nezávisle na výdělku (univerzální částka); subvariantou je důchod odvislý (pouze) od počtu let pojištění či zaměstnání,*
- *procentem z vyměřovacího základu, v němž se odráží výše výdělku, přičemž výše procent závisí na počtu let pojištění nebo zaměstnání (zásluhová dávka),*
- *kombinací předchozích dvou způsobů – jako součet pevné částky a složky závislé na výdělku (dvousložkový důchod),*
- *ve výši zvyšující příjmy důchodce na stanovené minimum (individualizovaná dávka),*
- *kombinací všech tří základních konstrukcí dávek.⁷*

Všechny výše vyjmenované metody konstrukcí starobních důchodů se ve světě používají více či méně, např. univerzální dávky důchodů se používají jako součást prvního důchodového pilíře v Nizozemsku, Kanadě a Jižní Africe nebo kombinace všech základních metod výpočtu důchodů se využívá v severských státech (Švédsko, Norsko).⁸

⁶ VOŘÍŠEK, V., *Pomýšlíte na důchod*. ASPI, a. s., 2007, s. 13. ISBN 978-80-7357-318-8

⁷ VOSTATEK, J., *Sociální a soukromé pojištění*. Codex Bohemia, 1996, s. 100. ISBN 80-85963-21-3

⁸ Tamtéž, s. 101.

1.3.1 Konstrukce důchodů v ČR

V ČR se momentálně používá dvousložková konstrukce výpočtu důchodu. První část tvoří základ z pevné výměry důchodu a druhá část je procentní výměra závislá na době pojištění a výši výdělku. Tento systém umožňuje pružně reagovat na vývoj ekonomiky v našem státě, zvýšením pevné nebo procentní složky důchodů. Takto se mohou ovlivňovat nově přiznané důchody, ale i vyplácené důchody. Dále tento způsob umožňuje zvyšovat důchody (valorizovat) sledováním tempa růstu mezd nebo životních nákladů.

Základní výměra je pro všechny příjemce stejná, její hodnota se vyhláší na začátku každého kalendářního roku a obecně platí, že její výše tvoří 9 % průměrné mzdy v ČR.⁹ Pro rok 2015 je stanovena částka 2400 Kč.¹⁰

V souvislosti s vypočítáním důchodových dávek se nesmí zapomenout na výraz – dávková formule. Dávková formule je pojem pro postup výpočtu základu, z něhož se dále vypočítá důchodový výměr (dávka). Metoda způsobu výpočtu se skládá ze dvou fází, nejprve se stanoví základ a poté se vyměří vlastní dávka. Tento základ je nazýván výpočtovým základem, pro další postup výpočtu je nutné znát několik dalších pojmů.

Rozhodné období – počátek období je věk, kdy pojištěnec dosáhl věku 18 let, přesněji řečeno až následující rok se započítává do rozhodného období a končí po dosažení důchodového věku. Do tohoto období se nezahrnují roky před rokem 1986.

Vyloučené doby – to je doba, kdy pojištěnec nedosahoval na příjmy. Tyto dny se odečítají od odpracovaných dní rozhodného období pojištěnce. Tyto dny jsou uvedeny na evidenčních listech důchodového pojištění a jsou přesně vymezeny důchodovým zákonem, je to např. doba pracovní neschopnosti, doba studia nebo doba vedení pojištěnce na úřadu práce za účelem hledání zaměstnání.

⁹ CIPRA, T., Penze kvantitativní přístup. Ekopress, 2012, s. 222. ISBN 978-80-735-585-4

¹⁰ ČSSZ [online]. [vid. 2015-12-05]. Dostupné z:
<http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni-duchody.htm>

Vyměřovací základ – základ pro stanovení pojistného na sociálním pojištění a státní politiku nezaměstnanosti.

Všeobecný vyměřovací základ – výše průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok z údajů získaných Českým statistickým úřadem, jehož výši stanoví vláda ČR.¹¹

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu – jedná se o koeficient, který zohledňuje různé výše mzdových úrovní mezi započítávanými lety pojištěnce. Nastavení reálné hodnoty renty pojištěnce.

Roční vyměřovací základ – je součin úhrnů vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok a koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.

Osobní vyměřovací základ – měsíční průměr součtů ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období.

Výpočtový základ – osobní vyměřovací základ je redukován dle stanovených kritérií vlády v rámci zajištění souladu vývoje důchodů vyplácených a nově přiznaných.

Procentní výměra důchodů – je počítána tak, že za každý odpracovaný rok do dosažení hranice odchodu do penze připadá 1,5 % výpočtového základu pojištěnce, dále pak za každých 90 odpracovaných dní dalších 1,5 % navíc. Naopak za předčasný odchod do důchodu je odpočet 0,9 % o 90 dní.¹²

¹¹ KREBS, V., *Sociální politika*. Wolters Kluwer, 2010, s. 222, 223. ISBN 80-85963-21-3

¹² Tamtéž, 225, 226.

2 Porovnání vložených a v důchodu vyplacených prostředků u OSVČ a zaměstnanců

Jak je z názvu Bakalářské práce patrné, jedná se o rozdíly ve výši příspěvků do důchodového systému mezi zaměstnanci a osobami samostatně výdělečně činnými (dále jen OSVČ). Zde si krátce vysvětlíme oba pojmy.

2.1 Zaměstnanec

Zaměstnanec je každá fyzická osoba, která se zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu (pracovní poměr). Z pohledu sociálního pojištění je to ten, kdo má příjmy ze zaměstnání.

Pro pracovní poměr není určující doba závazku, druh práce, místo výkonu ani rozmezí pracovní doby. Pro účely sociálního pojištění může být pracovní poměr sjednán na dobu určitou či neurčitou, hlavní nebo vedlejší poměr, na plný či částečný úvazek nebo může vzniknout smlouvou či jmenováním, ale vždy je tento poměr účasten sociálního pojištění, lépe řečeno z tohoto poměru se odvádí daň na sociální pojištění.

Samozřejmě existují i výjimky, kdy se některé příjmy ze závislé činnosti do odvodů na sociální pojištění nepočítají. Jedná se:

- odměny plynoucí z dohody o provedení práce, vyjma odměn vyplacených za jeden kalendářní měsíc od jednoho zaměstnavatele v hodnotě 10 000 Kč a vyšších,
- odměny plynoucí z dohody o pracovní činnosti, vyjma odměn vyplacených za jeden kalendářní měsíc v hodnotě 2 500 a vyšších a dále
- příjem z tzv. zaměstnání malého rozsahu a z krátkodobého zaměstnání.¹³

¹³ VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., *Daňový systém ČR 2012*. VOX a. s., 2012, s. 162, 163. ISBN 978-80-87480-05-2

2.2 OSVČ

Z pohledu sociálního pojištění, je to každá osoba, která má příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti. Jde o příjmy plynoucí z nezávislé činnosti poplatníka.

Příjmy z podnikání jsou:

- „příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství,
- příjmy ze živnosti,
- příjmy z jiného podnikání podle zvláštních předpisů (např. příjmy architektů, lékařů, advokátů, daňových poradců, auditorů, fyzických osob, které drží licenci podle energetického zákona atd.),
- podíly společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku.“¹⁴

Tato výše uvedená skupina potřebuje ke své činnosti oprávnění definované živnostenským zákonem č. 455/1991 Sb., vyjma uvedených skupin v § 3 tohoto zákona. Dále se rozlišuje skupina poplatníků, která může provozovat svou činnost bez zákonného omezení. V tomto případě vždy platí, že nejde o činnost, která je podnikáním. Jedná se o příjmy z jiné samostatné výdělečné činnosti, pokud nepatří do příjmů uvedených v § 6 zákona o daních z příjmu:

- „příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, autorských práv včetně práv příbuzných právu autorskému. A to včetně příjmů z vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem,
- příjmy z výkonu nezávislého povolání, které není živností ani podnikáním podle zvláštních předpisů,
- příjmy znalce, tlumočníka, zprostředkovatele kolektivních sporů, zprostředkovatele kolektivních a hromadných smluv podle autorského zákona, rozhodce za činnost podle zvláštních právních předpisů,

¹⁴ PILÁTOVÁ, J., et al. *Podnikání fyzických osob, nový občanský zákoník*. Metodické aktuality. 2013, č. 1, s. 4. ISBN 978-80-87367-33-9

- *příjmy z činnosti insolvenčního správce, včetně příjmů z činnosti předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce, které nejsou živností ani podnikáním podle zvláštního právního předpisu,*
- *příjmy z pronájmu majetku zařazeného v obchodním majetku.* ¹⁵

První skupina se považuje vždy za OSVČ, druhá skupina musí prokazovat svou činnost čestným prohlášením.

Další diferenciaci z pohledu účasti na soc. pojistném je rozdělení činností na hlavní a vedlejší. Povinnou účast na sociálním pojištění mají OSVČ vykonávající hlavní činnost. Tito lidé musí platit odvody do systému, i když dosáhli malého zisku nebo skončili ve ztrátě. ¹⁶ Právě k této skupině OSVČ se budou vztahovat další části bakalářské práce.

2.3 Výpočet starobního důchodu

V této praktické části jsou provedeny výpočty měsíčních důchodových dávek. Ve čtyřech situacích, při konkrétních měsíčních výdělcích u zaměstnanců a OSVČ, je demonstrována závislost výše měsíčního výdělku na výši měsíční důchodové dávky. Pro samotné výpočty důchodových dávek jsou nastaveny dílčí parametry stejné krom měsíčních příjmů zaměstnanců a ročního příjmu OSVČ.

Z důvodů výpočtů finálních důchodových částek je nutné znát všechny dílčí veličiny potřebné k samotnému výpočtu (viz kapitola 1.3.1. Konstrukce důchodu v ČR). Za předpokladu, že osoby dosáhly důchodového věku a rozhodly se žádat o přiznání starobního důchodu k 1. 1. 2015. Celková doba pojištění trvala k tomuto dni celkem 40 let. Rozhodné období bude pro všechny výpočtové simulace stejné, 29 let, tj. $29 \times 365 = 10\,585$ dnů, včetně přestupných roků – tj. $7 + 10\,585 = 10\,592$ dnů. Pro

¹⁵ PILÁTOVÁ, J., et al. *Podnikání fyzických osob, nový občanský zákoník*. Metodické aktuality, 2013, č. 1, s. 4. ISBN 978-80-87367-33-9

¹⁶ VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., *Daňový systém ČR 2012*. VOX a. s., 2012, s. 182. ISBN 978-80-735-585-4

zjednodušení ne zcela triviálního výpočtu nebudeme brát v potaz dny vyloučené doby. Jedinou veličinou, která bude rozdílná v našich simulovaných příkladech, je vyměřovací základ (měsíční hrubá mzda jedince). V 1. případě se jedná o průměrnou měsíční mzdu, ve 2. případě jde o měsíční výdělek ve výši 1. decilu a ve 3. případě ve výši 9. decilu za rok 2014, stanovené dle ČSÚ. Ve 4. případě u OSVČ je to trochu komplikovanější, zde si může OSVČ určit vyměřovací základ sama. Může si odečíst, až 50 % základu daně, ale částka nesmí být nižší než je minimální vyměřovací základ (pro rok 2014 stanoven na 77 832 Kč). Výše této částky se vypočítává z průměrné mzdy předešlého roku. OSVČ může také využívat institut paušálních výdajů. Paušální výdaje umožňují OSVČ odečíst od příjmů, až 80 % výdajů, záleží na druhu příjmů (viz příloha A). Další výhodou paušálních výdajů je možnost snížení administrativní zátěže, která může vznikat při vykazování výdajů ve skutečné výši. Dále u některých typů činností využití paušálních výdajů může představovat daňovou úsporu a snížení výpočtového základu, neboť paušální výdaje mohou převýšit skutečné výdaje, které by byly s danou činností spojeny. Proto je celkový roční příjem stanoven u OSVČ na 780 000 Kč. Další veličinou, kterou je potřeba znát k výpočtu je koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (dále jen KNVVZ, viz příloha B). Výpočet se skládá ze dvou složek ze základní a procentní výměry. Základní výměra je pevně stanovená, částka 2 400 Kč určená v roce 2014. Procentní výměra částky, kde se započítává výše měsíčních příjmů a celková délka doby pojištění, v našem případě počítáme 40 let. K tomu ještě procentní zvýhodnění za dodatečnou dobu pojištění, výkon práce v důchodovém věku a naopak procentní srážky za předčasný odchod do důchodu. Dále následují konkrétní výpočty.

1) Výpočet důchodové dávky z průměrného měsíčního výdělku dle ČSÚ.

Tabulka 1 Dílčí data pro výpočet důchodové dávky z průměrného měsíčního výdělku

Doba pojištění - rok	Vyměřovací základ v Kč	KNVVZ	RVZ v Kč
1986	2964	8,9778	319322,39
1987	3026	8,7938	319320,47
1988	3095	8,5978	319322,29
1989	3170	8,3944	319322,98
1990	3286	8,0980	319320,34
1991	3792	7,0174	319319,77
1992	4644	5,7300	319321,44
1993	5817	4,5745	319318,40
1994	6896	3,8588	319323,42
1995	8172	3,2563	319325,80
1996	9676	2,7501	319319,61
1997	10696	2,4879	319326,94
1998	11693	2,2757	319317,12
1999	12655	2,1027	319316,02
2000	13490	1,9726	319324,49
2001	14640	1,8176	319315,97
2002	15711	1,6937	319316,65
2003	16769	1,5869	319328,71
2004	17882	1,4881	319322,45
2005	18809	1,4148	319331,68
2006	20050	1,3272	319324,32
2007	21527	1,2361	319314,30
2008	23280	1,1430	319308,48
2009	24091	1,1046	319331,02
2010	24526	1,0850	319328,52
2011	25093	1,0605	319333,52
2012	25903	1,0273	319321,82
2013	25903	1,0273	319321,82
2014	25686	1,0000	308232,00
Celkem			9249252,73

Zdroj: ČSÚ, ČSSZ, výpočet RVZ vlastní

Z dat uvedených v tabulce č. 1 je vypočítán osobní vyměřovací základ (OVZ), ze kterého je vypočítán celkový úhrn ročních vyměřovacích základů (RVZ).

Výpočet OVZ je součin koeficientu 30,4167 (průměrný počet kalendářních dnů v nepřestupném kalendářním roce) a podílu úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období a počtu kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období.¹⁷

$$OVZ = 30,4167 \times (9\,249\,253 / 10\,592) = 26\,560,81 \text{ Kč}$$

Osobní vyměřovací základ po zaokrouhlení činí 26 561 Kč.

Z OVZ je vypočítán, pomocí redukčních hranic stanovených pro rok 2014, výpočtový základ (VZ).

1. redukční hranice je 11 709 Kč, započítává se 100% částky.

2. redukční hranice je 106 444 Kč, započítává se 26% částky.

$$11\,709 + 26\% \text{ z } (26\,561 - 11\,709) = 15\,570,52 \text{ Kč}$$

Výpočtový základ po zaokrouhlení je 15 571 Kč.

Nakonec celého výpočtu je stanovena celková výše důchodové částky.

DČ = základní výměra + procentní výměra

$$DČ = 2\,400 + [(\text{celková doba pojištění} \times 1,5 / 100) \times VZ]$$

$$DČ = 2\,400 + [(40 \times 1,5 / 100) \times 15\,571] = 11\,742,6 \text{ Kč}$$

Celková výše důchodové částky činí po zaokrouhlení 11 743 Kč/měsíc.

¹⁷ VOŘÍŠEK, V. *Pomýšlíte na důchod?*. ASPI 2007, s. 88. ISBN 978-80-7357-318-8

2) Příklad dalšího výpočtu měsíční důchodové částky, měsíční hrubá mzda dle 1. decilu roku 2014 – 12 279 Kč. Výpočet údajů zbývajících let, je stanoven dle výpočtu průměrného koeficientu růstu určených z dat předešlého příkladu.

Tabulka 2 Dílčí data pro výpočet měsíční důchodové dávky z 1. decilu

Doba pojištění - rok	Vyměřovací základ v Kč	KNVVZ	RVZ v Kč
1986	1417	8,9778	152658,51
1987	1531	8,7938	161559,69
1988	1653	8,5978	170545,96
1989	1786	8,3944	179908,78
1990	1929	8,0980	187452,50
1991	2084	7,0174	175491,14
1992	2251	5,7300	154778,76
1993	2431	4,5745	133447,31
1994	2627	3,8588	121644,81
1995	2837	3,2563	110857,48
1996	3065	2,7501	101148,68
1997	3311	2,4879	98849,24
1998	3576	2,2757	97654,84
1999	3862	2,1027	97447,53
2000	4173	1,9726	98779,92
2001	4507	1,8176	98303,08
2002	4869	1,6937	98959,50
2003	5259	1,5869	100146,09
2004	5681	1,4881	101446,75
2005	6137	1,4148	104191,53
2006	6629	1,3272	105576,11
2007	7161	1,2361	106220,55
2008	7735	1,1430	106093,26
2009	8355	1,1046	110747,20
2010	9025	1,0850	117505,50
2011	9749	1,0605	124065,77
2012	10531	1,0273	129821,96
2013	11376	1,0273	140238,78
2014	12279	1,0000	147348,00
Celkem			3632890

Zdroj: ČSÚ, ČSSZ, výpočet RVZ vlastní

$$OVZ = 30,4167 \times (3\,632\,890 / 10\,592) = 10\,432,45 \text{ Kč}$$

Osobní vyměřovací základ po zaokrouhlení činí 10 433 Kč.

$$VZ = 10\,433 \text{ Kč}$$

Výpočtový základ je 10 433 Kč.

$$DČ = 2\,400 + [(40 \times 1,5 / 100) \times 10\,433] = 8\,659,8 \text{ Kč}$$

Celková výše důchodové částky činí po zaokrouhlení 8 670 Kč/měsíc.

3) Příklad výpočtu měsíční důchodové dávky, měsíční mzda zvolená dle 9. decilu roku 2014 – 32 766 Kč. Opět zvolené odstupy mezd dle průměrného koeficientu růstu vypočítané z úvodního příkladu.

Tabulka 3 Dílčí data pro výpočet měsíční důchodové dávky z 9. decilu

Doba pojištění - rok	Vyměřovací základ v Kč	KNVVZ	RVZ v Kč
1986	4847	8,9778	522184,76
1987	5234	8,7938	552320,99
1988	5656	8,5978	583549,88
1989	6599	8,3944	664735,75
1990	7128	8,0980	692670,53
1991	7700	7,0174	648407,76
1992	8318	5,7300	571945,68
1993	8985	4,5745	493222,59
1994	9109	3,8588	421797,71
1995	9705	3,2563	379228,70
1996	10484	2,7501	345984,58
1997	11325	2,4879	338105,61
1998	12234	2,2757	334090,97
1999	13214	2,1027	333420,93
2000	14274	1,9726	337882,71
2001	15418	1,8176	336285,08
2002	16655	1,6937	338502,88
2003	17991	1,5869	342599,01
2004	19433	1,4881	347018,97
2005	20992	1,4148	356393,78
2006	22675	1,3272	361131,12
2007	24494	1,2361	363324,40
2008	26458	1,1430	362897,93
2009	28580	1,1046	378833,62
2010	30873	1,0850	401966,46
2011	33349	1,0605	424399,37
2012	36023	1,0273	444077,13
2013	38912	1,0273	479691,57
2014	42008	1,0000	504096,00
Celkem			12660767

Zdroj: ČSÚ, ČSSZ, výpočet RVZ vlastní

$$OVZ = 30,4167 \times (12\,660\,767 / 10\,592) = 36\,357,51 \text{ Kč}$$

Osobní vyměřovací základ je po zaokrouhlení 36 358 Kč.

$$VZ = 11\,709 + 26\% \text{ z } (36\,358 - 11\,709) = 18\,117,7 \text{ Kč}$$

Výpočtový základ je po zaokrouhlení 18 118 Kč.

$$DČ = 2\,400 + [(40 \times 1,5 / 100) \times 18\,118] = 13\,270,8 \text{ Kč}$$

Celková výše měsíční důchodové částky činí po zaokrouhlení 13 271 Kč/měsíc.

4) Výpočet důchodové částky u OSVČ, určený minimálním vyměřovacím základem z roku 2014 po zaokrouhlení na 78 000 Kč. I na této ukázce je použitý průměrný koeficient růstu vypočítaný z 1. zadání.

Tabulka 4 Dílčí data pro výpočet měsíční dávky z min. vyměřovacího základu OSVČ

Doba pojištění - rok	Vyměřovací základ v Kč	KNVVZ	RVZ v Kč
1986	751	8,9778	80907,93
1987	811	8,7938	85581,26
1988	876	8,5978	90380,07
1989	946	8,3944	95293,23
1990	1022	8,0980	99313,87
1991	1104	7,0174	92966,52
1992	1192	5,7300	81961,92
1993	1288	4,5745	70703,47
1994	1391	3,8588	64411,09
1995	1502	3,2563	58691,55
1996	1623	2,7501	53560,95
1997	1753	2,4879	52335,46
1998	1894	2,2757	51722,11
1999	2045	2,1027	51600,26
2000	2209	1,9726	52289,68
2001	2387	1,8176	52063,33
2002	2578	1,6937	52396,30
2003	2785	1,5869	53034,20
2004	3008	1,4881	53714,46
2005	3249	1,4148	55160,22
2006	3510	1,3272	55901,66
2007	3791	1,2361	56232,66
2008	4095	1,1430	56167,02
2009	4423	1,1046	58627,75
2010	4778	1,0850	62209,56
2011	5161	1,0605	65678,89
2012	5575	1,0273	68726,37
2013	6022	1,0273	74236,81
2014	6500	1,0000	78000,00
Celkem			1923867

Zdroj: ČSÚ, ČSSZ, výpočet RVZ vlastní

$$OVZ = 30,4167 \times (1\,923\,867 / 10\,592) = 5\,524,71 \text{ Kč}$$

Osobní vyměřovací základ dělá po zaokrouhlení 5 525 Kč.

$$VZ = 5\,525 \text{ Kč}$$

Výpočtový základ je 5 525 Kč.

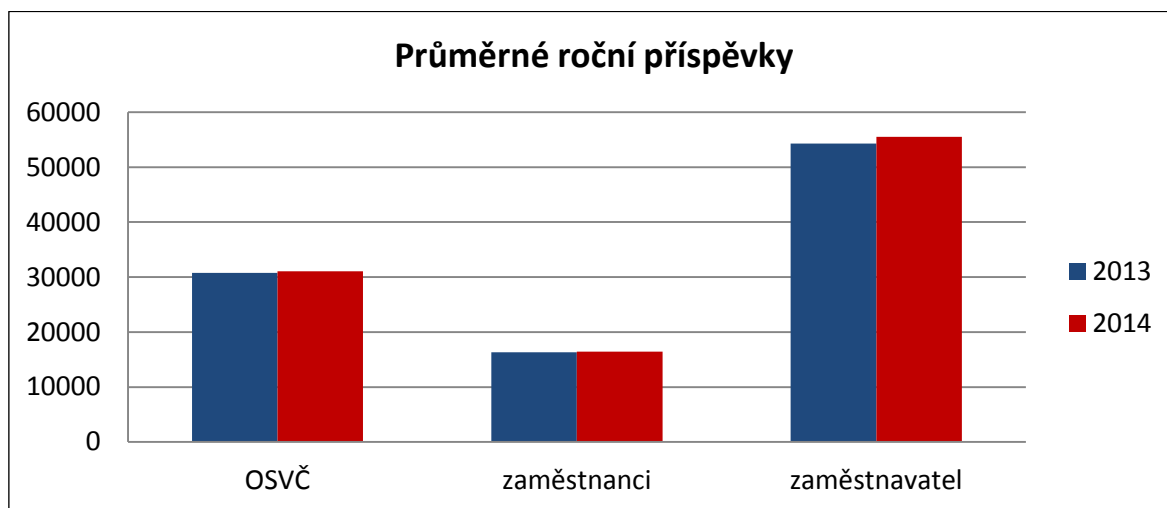
$$DČ = 2\,400 + [(40 \times 1,5 / 100) \times 5\,525] = 5\,715 \text{ Kč}$$

Celková výše měsíční částky činní po zaokrouhlení 5 715 Kč/měsíc.

2.4 Výhodnost systému

Pokud jde o souvislost pojistného a výše důchodu, je podstatnou skutečností, že se výše důchodu neodvozuje od výše vybraného pojistného, ale od výše vyměřovacího základu pojištěnce (u zaměstnanců jde fakticky o hrubý příjem, u OSVČ o stanovený podíl příjmů po odpočtu výdajů).

Z těchto výše uvedených údajů je patrné, že OSVČ jsou na tom s konečným důchodovým výměrem diametrálně rozdílně, zhruba mají o 50% menší důchodový výměr než zaměstnanci. Výpočet důchodové dávky je u OSVČ počítán z osobního vyměřovacího základu a ten je po odečtení paušálních výdajů a 50% z dílčího základu daně nepoměrně nižší než hrubá mzda zaměstnance. Pro OSVČ platí min. hranice příspěvků, která je stanovená z průměrné hrubé mzdy. Pro rok 2014 byla stanovena na částku 77 832, takže měsíční min. odvod byl 1 894 Kč/měsíc (22 728 Kč/rok). Naproti tomu odvody u zaměstnanců činí 6,5 % hrubé mzdy, ale na průměrnou mzdu u nás nedosáhne 2/3 produktivních obyvatel země¹⁸, jinými slovy 2/3 zaměstnanců přispívá do systému méně než OSVČ. Obecně převládá názor, že zaměstnanci odvádí do sociálního systému více než OSVČ, což není úplně tak pravda. Záleží na úhlu pohledu.

Obrázek 2 Roční průměrné příspěvky do důchodového systému na jednotlivce v Kč
Zdroj: ČSSZ

¹⁸ Medián mzdy dle ČSÚ v roce 2014 byl 23 076 Kč oproti průměrné mzdě toho roku 25 686 Kč.

Z pohledu jednotlivce, z výše uvedeného grafu je patrné, že OSVČ průměrně odvádí do systému zhruba 2x tolik co zaměstnanec. Za předpokladu, že započítáme do odvodu příspěvky zaměstnavatele, dostáváme se do částek zvýhodňující zaměstnance. Zde si je možno položit hypotetickou otázku, vzhledem k výhodnosti sociálního pojištění. Od jaké výše příjmu je lepší být zaměstnancem nebo OSVČ? Tady je vidět největší rozdíl v nastavených parametrech. OSVČ si platí celou sazbu 29,2 % z vypočítaného vyměřovacího základu sama. Naproti tomu zaměstnanec platí 6,5 % z hrubé mzdy a zaměstnavatel platí zbytek, to je 22,7 % z hrubé mzdy (viz příloha C). V tabulce 5 je znázorněn zjednodušený náhled na data určující výši vyměřovacího základu.

Tabulka 5 Data určující výši vyměřovacího základu, v Kč

	9. decil	Ø mzda	1. decil	Min. mzda	OSVČ
Měsíční hr. příjem zaměstnance	40 008	25 686	12 279	8 500	x
Roční hr. příjem zaměstnance	504 096	308 232	147 348	102 000	x
Celkový příjem OSVČ	x	x	x	x	780 000
Soc. poj. – 6,5 %	32 766	20 035	9 578	6 630	x
Soc. poj. – 22,7 %	114 430	69 969	33 348	23 154	x
Odpočet pauš. výdajů – 80 %	x	x	x	x	156 000
Odpočet 50 % daň. základu	x	x	x	x	78 000
Soc. poj. – 29,2 %	x	x	x	x	22 776
Celkem soc. poj. za rok	147 196	90 004	42 926	29 784	22 776
Vym. základ pro výpočet DČ	504 096	308 232	147 348	102 000	78 000

Zdroj: měsíční hrubý příjem dle ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka 6 ukazuje celkové příjmy OSVČ. Znázorňuje podstatné zjištění, že teprve až od celkového příjmu milion Kč a víc se dostává OSVČ na srovnatelnou úroveň částek pro výpočet důchodového výměru. Z pohledu vyměřovacích základů započítávaných do výpočtu důchodové částky je výhodnější být zaměstnancem.

Tabulka 6 Celkové příjmy OSVČ a jejich výhodnost z pohledu vyměřovacích základů, v Kč

Celkový příjem	Odpočet pauš. výdajů – 80 %	Odpočet daň. základu (v %)	Vyměřovací základ	Vym. základ pro výpočet DČ
100 000	20 000	0	20 000	77 832
200 000	40 000	0	40 000	77 832
300 000	60 000	0	60 000	77 832
400 000	80 000	2,7	77 832	77 832
500 000	100 000	22	77 832	77 832
600 000	120 000	35	77 832	77 832
700 000	140 000	44	77 832	77 832
800 000	160 000	50	80 000	80 000
900 000	180 000	50	90 000	90 000
1 000 000	200 000	50	100 000	100 000
1 500 000	300 000	50	150 000	150 000
2 000 000	400 000	50	200 000	200 000
3 000 000	600 000	50	300 000	300 000

Zdroj: vlastní výpočty

Další hypotetická otázka by mohla znít, zdali vedlejší náklady práce, respektive snížení či úplné osvobození odvodů firem za zaměstnance, by se promítly do mezd zaměstnanců? Rozhodně by tyto částky chyběly ve veřejných rozpočtech důchodového systému. Jen pro představu, z níže uvedené tabulky celkových příjmů, snížení sociálních odvodů o 1 procentní bod na straně zaměstnavatelů, by se deficit zvýšil přibližně 2,4 mld. Kč a zisky jednotlivých sektorů národního hospodářství by se zvýšily maximálně o desetiny procentního bodu.¹⁹

Tabulka 7 Celkový příjem důchodového systému, v mld. Kč

	OSVČ	Zaměstnanci	Zaměstnavatel	Celkem, zaměstnanci + zaměstnavatel
2013	21,30	69,79	232,05	301,85
2014	21,02	71,6	239,77	311,37

Zdroj: ČSSZ

¹⁹ VLACH, J., KOZELSKÝ, T. Monitoring nákladů práce v ČR, ve státech EU a v USA v letech 2006-2011. VÚPSV, v. v. i., 2013, s. 10. ISBN 978-80-7416-117-9

3 Vedlejší náklady práce u OSVČ a zaměstnanců v zahraničí

Náklady práce jsou výdaje zaměstnavatele, které vynakládá za své zaměstnance. Základní a převažující složkou nákladů práce jsou mzdy (peněžní plnění zaměstnavatele zaměstnanci v soukromé sféře) a platy (peněžní plnění poskytované za práci zaměstnanci zaměstnavatelem ve veřejném sektoru, zákon č. 262/2006 Sb.). Další složku tvoří nemzdové (nepřímé, vedlejší) náklady práce. Dle definice ČSÚ, „*Náklady práce jsou náklady zaměstnavatele na zaměstnance. Jsou součtem přímých nákladů (mezd včetně náhrad), sociálních požitků, sociálních nákladů/výdajů, personálních nákladů/výdajů, daní. Přijaté dotace od úřadů práce na veřejné prospěšné práce či společensky účelná pracovní místa se odečítají.*“²⁰ Z čistě ekonomického hlediska jsou náklady práce významným parametrem z pozice konkurenceschopnosti. V nadnárodním rozměru, nejenom výše celkových nákladů, ale i struktura nákladů práce ovlivňuje investory při lokalizaci trhu. Ze sociálního hlediska tvoří náklady práce zdroj příjmů pro nejpočetnější skupinu ekonomicky aktivních lidí. Zároveň tvoří vedlejší náklady práce spolu s dalšími zdroji finanční prostředky pro fondy sociální ochrany, z nichž se vyplácejí také starobní důchody.²¹

Tato kapitola se zabývá sociálními náklady, sociálními odvody zaměstnanců, zaměstnavatelů a OSVČ. Komparuje výši procentuálních odvodů u vybraných států. Německo jako ekonomický lídr Evropy a dále země tzv. visegrádské čtyřky Slovensko, Polsko a Maďarsko, tedy země procházející vývojem transformační ekonomiky.

²⁰ ČSÚ [online]. [vid. 2015-11-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

²¹ KOZELSKÝ, T., VLACH, J. *Vývoj nákladů práce a jednotkových nákladů práce po připojení ČR k EU*. VÚPSV, v. v. i., 2010, s. 9. ISBN 978-80-7416-073-8

3.1 Dělení vedlejších nákladů práce

Sociální požitky obsahují příspěvky ve formě firemních spoření nebo prodeje akcií, výdaje ze sociálního fondu, příspěvky na občerstvení a stravu, příspěvky na bydlení, rozdíl mezi náklady na výrobu a tržbami z prodeje vlastních výrobků zaměstnancům.

Sociální výdaje zaměstnavatele jsou odvody do sociálního systému stanovených zákonem, výdaje na úhradu nadstandartních programů sociálního či penzijního připojištění, platby za dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti, aj.

Personální náklady zahrnují náklady na nábor a získávání zaměstnanců, náklady na provoz podnikového učiliště, náklady na odborná školení zaměstnanců, náklady na pracovní oděvy, ochranné pomůcky a jiné.

Daně a dotace jsou rozdílem daní a dotací souvisejících se zaměstnáváním lidí.²²

3.2 Sociální pojištění v Německu

Sociální pojištění v Německu platí zaměstnanci a zaměstnavatelé ve stejné výši. Na úrovni podniků jsou zaměstnavatelé povinni odvádět příspěvky na sociální pojištění ve výši 9,35 %. Na úrovni zaměstnanců je stanovena procentuální sazba také ve výši 9,35 % z hrubého příjmu. Obě dvě skupiny mají určený strop příspěvků do sociálního pojištění. V roce 2014 byl stanoven měsíční strop na hodnotě 6 200 EUR (v nových federálních státech, v bývalých zemích východního Německa byla stanovena měsíční částka na 5 400 EUR).

OSVČ v Německu (der/die selbstständig Erwerbstätige) je povinna se účastnit sociálního pojištění. Výše příspěvku byla stanovena v roce 2014 na 18,7 %. OSVČ v prvních třech letech fungování si může snížit příspěvek na polovinu. OSVČ která nedosahuje na příjem

²² ČSÚ [online]. [vid. 2015-12-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

400 EUR měsíčně, je osvobozena od příspěvků na sociálním pojištění. Strop pojištění je shodný jako u zaměstnanců a zaměstnavatelů.²³

3.3 Sociální pojištění v Polsku

Příspěvky sociálního pojištění v Polsku hrazené zaměstnavatelem se počítají z hrubého příjmu zaměstnance. Procentuální výše odvodů je rozdělena na dvě stejné části, obdobně jako v Německu. V roce 2011 činila sazba příspěvků na starobní důchody ze strany zaměstnavatele 9,76 %. Na úrovni zaměstnanců byla výše sazby také 9,76 %. Vyměřovacím základem pro stanovení výše příspěvků na sociální pojištění je hrubý příjem zaměstnance. Pro obě dvě skupiny platí, že výše příspěvků na sociální pojištění je omezena stropem. Maximální vyměřovací základ je ohraničen stropem třiceti průměrnými příjmy, v roce 2011 však nejvýše částkou 100 770 PLN.

OSVČ (individualna dzialalnosc gospodarcza) podléhá v Polsku stejnými sazbami povinného sociálního pojištění jako zaměstnanci a zaměstnavatelé dohromady. Ta byla v roce 2011 stanovena na 19,52 %.²⁴

3.4 Sociální pojištění na Slovensku

Sociální pojištění na Slovensku je rozděleno na vícero druhů pojištění. Jednotlivé sazby jsou stanoveny pro každý druh pojištění zvlášť. U zaměstnavatelů a zaměstnanců je vyměřovacím základem pro výpočet odvodů sociálního pojištění stanoven hrubý příjem. Na úrovni zaměstnavatelů na důchodové pojištění byla v roce 2011 určena sazba 14 %. Zaměstnanci byli povinni v roce 2011 do důchodového pojištění přispívat 4 %.

Pro OSVČ (SZČO – samostatne zárobkovo činná osoba) platí povinnost odvádět důchodové pojištění. V roce 2011 činila výše příspěvku 18 % z vyměřovacího základu. Vyměřovacím základem se rozumí polovina z poměrné části základu daně z příjmu,

²³ Deutsche – rentenversicherung [online]. [vid. 2015-11-28].
Dostupné z: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/>

²⁴ ŠIROKÝ, J. *Daně v evropské unii*. Linde, 2012, s. 306, 307. ISBN 978-80-7201-881-9

příčemž poměrnou část tvoří 1/12 ročního daňového základu. Na Slovensku je stanoven strop maximálního vyměřovacího základu. U důchodového pojištění to je trojnásobek 1/12 všeobecného vyměřovacího základu. Tato hranice platí jak pro zaměstnance, tak i pro OSVČ.²⁵

3.5 Sociální pojištění v Maďarsku.

Zaměstnavatelé v Maďarsku platí příspěvky na sociální pojištění ve výši 24 %, platných v roce 2011. Strop pro stanovení výše příspěvků není omezen. Zaměstnanci jsou povinni odvádět sociální příspěvky na důchodové pojištění ve výši 10 % z hrubého příjmu. Maximální výše pro výpočet odvodu sociálního pojištění je omezena denním stropem. V roce 2011 byla výše stropu stanovena na 21 000 HUF.

Pro OSVČ jsou sazby pro sociální pojištění totožné se zaměstnanci. To znamená, že v roce 2011 byla sazba pro výpočet odvodu sociálního pojištění 10 %.²⁶

3.6 Zahraniční srovnání

Po provedené komparaci odvodů důchodového pojištění ve vybraných zemích, viz tabulka 8,

Tabulka 8 Výše odvodů důchodového pojištění ve vybraných zemích, v %

Stát	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	Celkem zaměstnanec + zaměstnavatel	OSVČ
Česká rep.	6,5	22,7	29,2	29,2
Německo	9,35	9,35	18,7	18,7
Polsko	9,76	9,76	19,52	19,52
Slovensko	4	14	18	18
Maďarsko	10	24	34	10

Zdroj: ŠIROKÝ, J. *Daně v Evropské unii. Deutsche – rentenversicherung. Vlastní zpracování*

je zjevné, že čtyři země Česká republika, Německo, Polsko a Slovensko mají stejnou procentuální výši odvodů do důchodového pojištění mezi sledovanými skupinami.

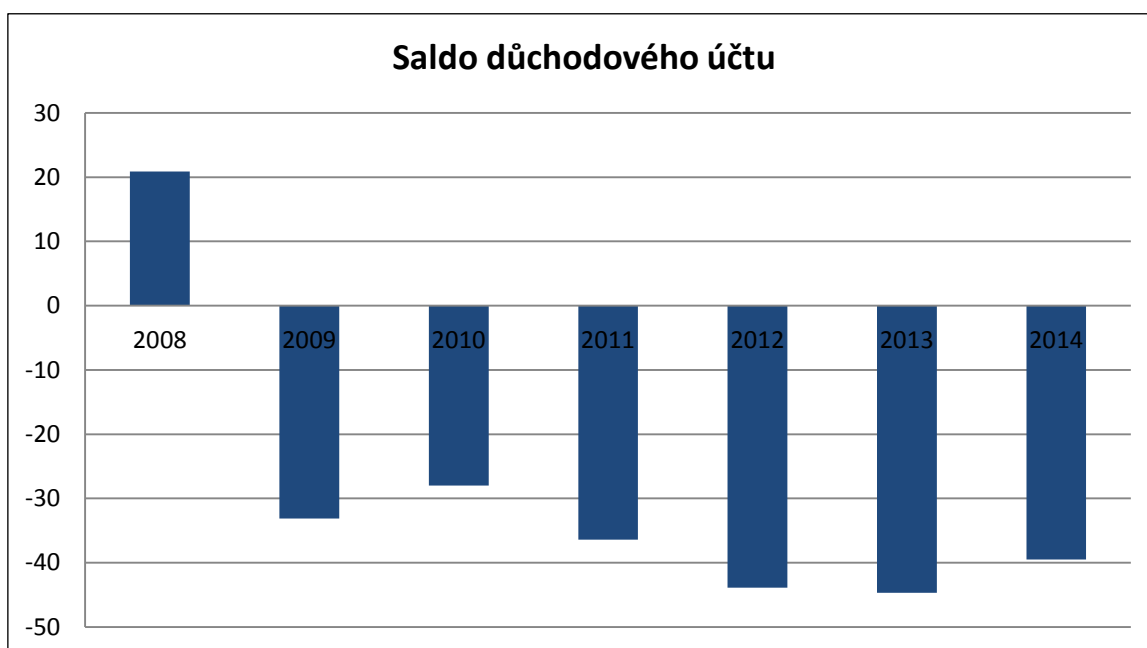
²⁵ ŠIROKÝ, J. *Daně v evropské unii*. Linde, 2012, s. 332, 333. ISBN 978-80-7201-881-9

²⁶ Tamtéž, s. 285, 286.

Výjimku tvoří Maďarsko zvýhodňující OSVČ. Tyto země mají parametrické nastavení sociálních odvodů důchodového pojištění stejné, počítáno sazby zaměstnanců a zaměstnavatelů dohromady vůči sazbám OSVČ. V porovnání těchto sazeb Česká republika nevybočuje z normálu oproti vybraným státům.

4 Predikce vývoje systému, možné návrhy změn

Jedním z nejdůležitějších faktorů důchodového systému je demografické složení obyvatelstva. Nejenom v České republice ale i v ostatních státech Evropy obyvatelstvo stárne. Trend je jasně dán, populace stárne. S rozvojem zdravotnictví roste i střední délka života a porodnost klesá (viz příloha D). V našem průběžně financovaném důchodovém systému je momentálně poměr 2:1, dva ekonomicky produktivní lidé na jednoho člověka v důchodovém věku²⁷. I tak má saldo důchodového účtu v posledních letech zápornou bilanci. V nejbližších letech se situace bude nadále zhoršovat.

Obrázek 3 Saldo důchodového účtu v mld. Kč
Zdroj: ČSSZ

V rámci zachování určité životní úrovně lidí v důchodovém věku je nutné přejít na více pilířový důchodový systém, to znamená vícestupňový důchodový příjem. Dále je také nutné posílit vlastní zodpovědnost občanů za svou životní úroveň. Ono není jednoduché motivovat účastníky důchodového systému, aby si spořili na něco, co je bude čekat za 20, 30 nebo 40 let. Dobrým příkladem může být penzijní připojištění se státním příspěvkem (tzv. 3. pilíř), který vznikl v roce 1994 (zákon č. 42/1994 Sb.). V roce 2013 byly změněny

²⁷ ČSSZ [online]. [vid. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz>

parametry pro zvýšení motivace účastníků ke spoření vyšších částek. Krom výše uvedené státní podpory účastníci připojištění dostávají procentní zhodnocení vkladu a lze také využít zajímavé daňové zvýhodnění (viz příloha E). Podle Asociace penzijních společností ČR si spoří zhruba 4,5 mil. účastníků v penzijním připojištění²⁸. Což značí, že si lidé začínají postupně uvědomovat svoji odpovědnost za prožití důstojného stáří.

Pohled státu jako nejvyšší instance, která se stará o blaho svých občanů a snaží se o vytváření spravedlivých podmínek pro všechny skupiny obyvatelstva. V našem případě zaměstnanců a OSVČ. Hledisko odvodů do důchodového systému a poté jejich čerpání v podobě měsíčních důchodových příjmů. Z tohoto pohledu jsou nejvíce znevýhodněni živnostníci s celkovými příjmy do 800 000 Kč, i když na příspěvcích odvádí nejméně. Procentuální parametry pro odvody sociálního pojištění (29,2 %) jsou jednotné. Rozdílná je skladba, kdo se na odvodech podílí. OSVČ si platí celou sumu samo, zaměstnanci a zaměstnavatelé dohromady. Jak již bylo výše několikrát uvedeno, určujícím parametrem pro výpočet důchodové částky je vyměřovací základ. Důležitým faktorem pro určení vyměřovacího základu jsou paušály. Paušály snižují administrativní zátěž, ale většina OSVČ je využívá pro výhodnější odpočet svých nákladů, než odpovídá skutečnosti. Paušály a možnost snížení vyměřovacího základu až o 50 % využívají OSVČ v reálu pro nižší daňové zatížení. Tím pádem mají větší momentální disponibilní zisk, ale na druhou stranu si snižují vyměřovací základ pro výpočet budoucího důchodového příjmu. Zde se střetávají dvě protiváhy, snaha státu o podporu podnikání a snaha státu o zajištění finančních prostředků ve stáří. Návrh se týká paušálů. V podstatě jde o to, kdo využije paušálu nebo procentuální snížení daňového základu, měl by povinnost spořit určitou procentuální část ze svých zisků.

Dalším možným doporučením je parametrická stabilita. Stálé hodnoty nejenom sociálních odvodů, ale i celého daňového systému. Pro lepší přehlednost a možnost výpočtu k určení, co se komu vyplatí.

²⁸ APS [online]. [vid. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/>

Úplně na závěr této kapitoly. Jedno z nejkrajnějších řešení můžeme nalézt v nedávné historii. Až všechny důchodové systémy zkrachují, může být návrat k instituci výměnku ne až tak utopické řešení. O lidi v důchodovém věku přeberou plnou zodpovědnost jejich děti. Budou mít povinnost se postarat o své rodiče.

Závěr

Tato práce si klade za cíl kvantifikovat rozdíly ve výši příspěvků do důchodového systému u dvou zcela rozdílných skupin. A to zaměstnanců a OSVČ. Důležitou skutečností je rozdílné určení částky stanovené pro výpočet důchodových příspěvků. Zaměstnanci odvádí své příspěvky z hrubého příjmu a OSVČ platí své příspěvky ze zisku, stanovené procentní sazbou z příjmů po odpočtu výdajů. Dalším podstatným rozdílem je výše podílu příspěvovatelů na odvodech do důchodového systému. OSVČ si platí celou část 29,2 % sama. Zaměstnanec se podílí na celkovém příspěvku 6,5 % a zbylou část 22,7 % odvádí zaměstnavatel.

Pro kvantifikaci rozdílů v přispívání finančních odvodů do důchodového systému práce předkládá příklady výpočtů důchodové výměry. Z dat zpracovaných v této práci se jeví zjevná nevýhodnost OSVČ z pohledu odvodů do důchodového systému a následné čerpání finančních důchodových částek. Toto zjištění poukazuje na podporu OSVČ z hlediska momentálních disponibilních zisků. Parametrické nastavení pro stanovení vyměřovacího základu je pro OSVČ výhodné v reálném čase (paušální výdaje, možnost snížit vyměřovací základ až o 50 %), naopak z hlediska důchodových příjmů ve stáří jsou nastavené parametry zcela nevýhodné. Za takto nastavených parametrů pro určení výše příspěvků do důchodového systému u OSVČ jsou částky důchodových výměrů velmi nízké. Zjevně nedostačující k udržení základní životní úrovně a prožití důstojného stáří. Tyto zjištěné skutečnosti vedou ke konstatování, že se stát bude muset v budoucnu postarat o skupinu lidí s nedostatečnými finančními prostředky, za předpokladu že OSVČ nevyužijí jinou formu finančního zajištění ve stáří.

V komparaci vybraných zemích, s ohledem na aspekt sociálních odvodů do důchodového systému, kterému se věnuje tato práce, se Česká republika neodlišuje od porovnávaných systémů vyjma Maďarska.

Návrhy týkající se větších sociálních odvodů nebo zrušení či snižování vyměřovacích základů u OSVČ je velmi citlivé téma a musí k tomu být i politická vůle. Tato práce by tak mohla posloužit, jako předloha či impuls k přezkoumání celého systému. Zvláště v dnešní době, kdy se důchodové systémy stávají nesoběstačnými.

Seznam použité literatury

Citace

APS. *Penzijní připojištění* [online]. Praha: Asociace penzijních společností, 2015 [vid. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/cs/vybrane-ekonomicke-ukazatele/ekonomicke-ukazatele-penzijnich-spolecnosti-a-jejich-fondu-za-rok-2015-ctvrtletne.html>

CIPRA, T. *Penze: kvantitativní přístup*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, 409 s. ISBN 978-80-735-585-4

Česko. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce o mzdách a platech. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. [vid 2015-11-29] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

ČSSZ. *Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2015 [vid. 2015-10-23]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/judr-vladimir-vorisek-nove-hodnoty-vypoctovych-prvku-pro-duxodoy-priznane-v-roce-2015-a-valorizace-o.htm>

ČSSZ. *Příjmy a výdaje na důchodové pojištění od r. 2008* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2015 [vid. 2015-10-23]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/F40078FF-FB29-441B-87BD-15ECA9FD6431/0/Prijmy_a_vydaje_na_socialni_zabezpeceni_20082014.pdf

ČSÚ. *Daně a dotace* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015 [vid. 2015-11-03]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/iSMS/ukazdet.jsp?fnazev=dan%EC+a+dotace&froz=0&fid=564>

ČSÚ. *Náklady práce* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015 [vid. 2015-11-03]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/iSMS/ukazdet.jsp?fnazev=n%E1klady+pr%E1ce&froz=0&fid=609>

ČSÚ. *Průměrná mzda od roku 1986* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015 [vid 2015-10-23]. Dostupné

z: https://www.czso.cz/documents/10180/25686252/3201814_1307.pdf/4992b393-0435-40d7-b50c-91ff260aee18?version=1.0

DR. *Sociální odvody v Německu* [online]. Münster: Deutsche–rentenversicherung, 2015 [vid. 2015-11-25]. Dostupné z: <http://www.deutsche-rentenversicherung.de/>

ERHARTOVÁ, J. Mzdy rostly všem. *Statistika a my* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015, roč. 5, č. 4, 42 s. [vid 2015-10-11]. ISSN 1804-749 dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/>

KOZELSKÝ, T., VLACH, J. *Vývoj nákladů práce a jednotkových nákladů práce po připojení ČR k EU*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2010, 94 s. ISBN 978-80-7416-073-8

KREBS, V., et al. *Sociální politika*. 5. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie – úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: APSI, a. s., 2009, 120 s. ISBN 978-80-7357-423-9

PILÁTOVÁ, J., et al. *Podnikání fyzických osob, nový občanský zákoník*. Metodické aktuality. 2013, č. 1, s. 4. ISBN 978-80-87367-33-9

ŠIROKÝ, J. *Daně v evropské unii*. 5. vyd. Praha: Linde, 2012, 400 s. ISBN 978-80-7201-881-9

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., *Daňový systém ČR 2012*, 11. akt. vyd. Praha: VOX a. s., 2012, 368 s. ISBN 978-880-87480-05-2

VLACH, J., KOZELSKÝ, T. *Monitoring nákladů práce v ČR, ve státech EU a v USA v letech 2006-2011*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, v. v. i., 2013, 51 s. ISBN 978-80-7416-117-9

VOŘÍŠEK, V., *Pomýšlíte na důchod*. 3. akt. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 164 s. ISBN 978-80-7357-318-8

VOSTATEK, J., Sociální a soukromé pojištění. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996, 601 s. ISBN 80-85963-21-3

Bibliografie

KLAZAR, S. *Redistribuční dopady zdanění a důchodového systému a jejich reforem*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 132 s. ISBN 978-80-7357-702-5

KREBS, V., et al. *Solidarita a ekvivalence v sociálních systémech*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2009, 180 s. ISBN 978-807416-044-8

OECD. *Pension at a Glance 2013:OECD and G20 Indicators* [online]. Paris: OECD Publishing, 2013 [vid 2015-12-03]. ISBN 978-92-64-20393-8 Dostupné z:http://dx.doi.org/10.1787/pension_glance-2013-en

PRACHAŘ, O. Přispěje současná reforma v České republice skutečně k dlouhodobé udržitelnosti důchodového účtu? *Aktuální otázky sociální politiky* [online] Pardubice: University of Pardubice, Faculty of Economics and Administration, 2013, č. 7, s. 35 – 48 [vid 2015-11-28]. ISSN 1804-9095. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1462231640?accountid=17116>

TOMEŠ, I., et al. *Sociální zpráva: úvod do teorie a praxe*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, 304 s. ISBN 978-80-7367-483-0

Seznam příloh

Příloha A Paušální výdaje	50
Příloha B Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu	51
Příloha C Sazby pojistného sociálního pojištění	52
Příloha D Věková struktura obyvatelstva ČR	53
Příloha E Penzijní připojištění	54

Příloha A: Paušální výdaje

Tabulka 9 Vývoj paušálních výdajů v ČR

Druh příjmu/rok	1993	2005	2009	2010	2012	2014	2015
Příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství	50 %	50 %	80 %	80 %	80 %	80 %	80 %
Příjmy ze živnosti řemeslné	30 %	25 %	60 %	80 %	80 %	80 %	80 %
Ostatní živnostenské podnikání	30 %	25 %	50 %	60 %	60 %	60 %	60 %

Zdroj: Zákon o dani z příjmu, č. 586/1992 Sb.

Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-586>

Poznámka: V roce 2015 byly zavedeny max. hranice limitů pro použití paušálních výdajů. Pro příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a příjmy ze živnosti řemeslné je stanovena částka 1 600 000 Kč. Pro příjmy z ostatního živnostenského podnikání je určen limit 1 200 000 Kč.

Příloha B: KNVVZ

Tabulka 10 Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu

Rok	KNVVZ
1986	8,9778
1987	8,7938
1988	8,5978
1989	8,3944
1990	8,0980
1991	7,0174
1992	5,7300
1993	4,5745
1994	3,8588
1995	3,2563
1996	2,7501
1997	2,4879
1998	2,2757
1999	2,1027
2000	1,9726
2001	1,8176
2002	1,6937
2003	1,5869
2004	1,4881
2005	1,4148
2006	1,3272
2007	1,2361
2008	1,1430
2009	1,1046
2010	1,0850
2011	1,0605
2012	1,0273
2013	1,0273
2014	1,0000

Zdroj: ČSSZ

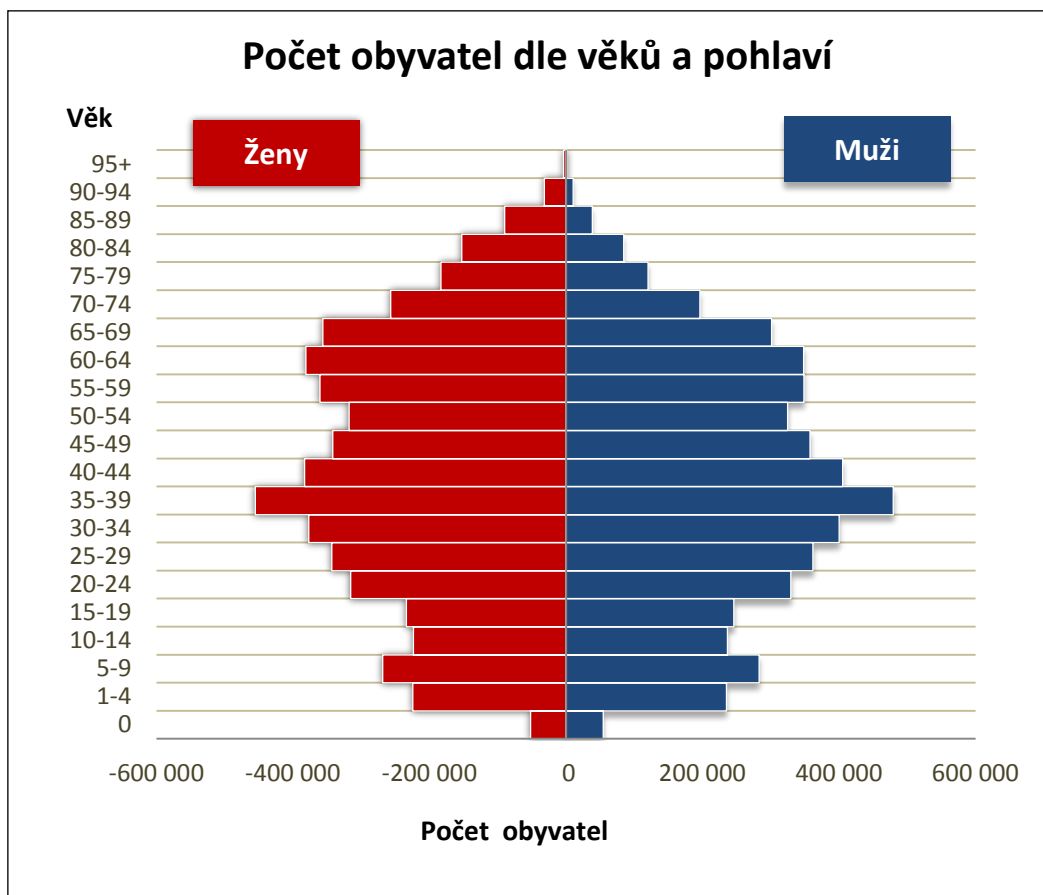
Příloha C: Sazby pojistného sociálního pojištění

Tabulka 11 Sazby pojistného sociálního pojištění

Osoba/sazba pojistného	Nemocenské pojištění	Důchodové pojištění	Státní politika zaměstnanosti
Zaměstnanec	-	6,5%	-
Zaměstnavatel	2,3%	21,5%	1,2%
OSVČ	-	29,2%	

Zdroj: VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., Daňový systém 2012, s. 160

Příloha D: Věková struktura obyvatelstva ČR

Obrázek 4 Věková struktura obyvatelstva ČR
Zdroj: ČSÚ

Příloha E: Penzijní připojištění

Tabulka 12 Výše státní podpory penzijního připojištění, v Kč

Měsíční příspěvek klienta	300	400	500	1000	1500	2000
Měsíční státní příspěvek	90	110	130	230	230	230
Roční sleva na dani z příjmu	x	x	x	x	900	1800
Celková roční zvýhodnění ze strany státu	1080	1320	1560	2760	3660	4560

Zdroj: Penzijní společnost České pojišťovny

Dostupný z: <http://www.pfcp.cz/doplňkove-penzijni-sporeni/statni-prispevky-a-danove-ulevy.html>